

Η συτζά στη λαογραφία και στη μυθολογία

του Χριστάκη Σαββίδη

Η συκή ή όπως αποκαλείται η συτζά είναι από τα δένδρα που αυτές τις μέρες της καρποφορίας των προσελκύνουν καθένα μας για τους εύγευστους καρπούς, τα σύκα, για γεύση επί τόπου ή για μεταφορά στο σπίτι σε καλαθάκια.

Τα σύκα που δεν είναι ακόμη γεύσιμα λέγονται «κούτσατζοι». Επίσης τα ημιώριμα σύκα είναι ανούσια στη γεύση και πέπτουσι μόνα των εκ του δένδρου και λέγονται «ψήννες». Η ψήννα έχει και μεταφορική έννοια όταν λέμε για ισχνόν πρόσωπον «εν σάν την ψήννα τούτος ή τούτη».

Τα ώριμα σύκα που είναι κατάλληλα για γεύση τα ονομάζομεν «ματζήλλες» ή και παπίλλαρους. Οι συτζίες παράγουν σύκα άσηρα, μαύρα, βαζανάτα, μενεβίσουκα, όταν ο φλοιός των είναι υπέρυθρος και το εσωτερικόν ερυθρόν, η δε γεύσις των είναι γλυκύτεατη. Άλλα σύκα που έχουν μέγεθος μικρού αππιδιού και έχουν χρώμα έξωθεν υποπράσινον λέγονται «λάιπζ άνα» άλλα ονομάζονται «βάρτικα» όταν είναι μεγάλα άσηρα σύκα.

Επειδή οι συτζίες ευρίσκονται ως επί το πλείστον σε ανοικτούς χώρους ή κοντά σε χωματόδρομους και εύκολα μπορεί κανείς να κόψει σύκα και να φάγει τούτο πήρε και την μεταφορική έννοια «Ειν τα εγίώ είμαι η συτζιά τουφ», η «αμμά χαρκούνται πώς εγώ (εγίώνι) είμαι η συτζά τους», δηλαδή κάθε ωφέλεια την περιμένουμε από εμέ.

Ο ύπνος κάτω από τη συτζά αποφεύγεται διότι κατά την παροιμίαν «εν άσσ ήμον (άσχημον) να τζοιμάσαι που κάτω στο οσιο (σκιά) της συτζ' άς». Φαίνεται ότι η συκή

είναι δένδρον κατηραμένον ως εκ της κατάρας του Χριστού η συκή εξηράνθη, «μη έχειν ποιήσαι καρπούς». Πλείσται δε μαγικά πράξεις ως «κάρφωμα», «δήμμαν» τελούνται επί κορμού συκής αλλά πάντοτε μονήρους και φυτευμένης σε έρημον τόπον.

Άλλος λόγος που αποφεύγεται ο ύπνος κάτω από τη συκή είναι ότι «θα πονέσει τα μάδκια του» και τούτο συμβαίνει όταν φάγει κανείς σύκα και τρίψει τα μάτια του με τα δάκτυλά του, ηροτού τα πλύνει με αρκετό καθαρόν νερό. Επίσης το ξύλο της συκής θεωρείται ακατάλληλον προς καύσιν, γι' αυτό και οι χωρικοί αποφεύγουν το μαγείρευμα με ξύλα της συκής, λόγω του γαλακτώδους χυμού της. Δια δε την φυσική καθαριότητα του καλείται «Γάλαν της Παναγίας».

Τόσο για τη συκή όσο και για τα σύκα λέγονται αρκετά παροιμίες: «Ηύρες το σύκο σήκωστο γιατί σηκώνει τ' άλλος. «Ελύμπισεν η ρκά στα σύκα εν να φα τζια τα συκόφυλλα». Για κάτι που απολαύεις μέχρι εξαντλήσεως. «Επήεν τον τζιαιρόν των ματζίλλων τζήρτεν τον τζιαιρόν των σύκων» Ήτοι για όσον χρόνο μεσολαβεί από της ωρίμανσεως των ματζίλλων σε ώριμα σύκα.

Ένα από τα παιγνίδια κατά τις γιορτές λέγεται «η συτζ' ά».

Η συκή φαίνεται από παναρχαίων χρόνων δένδρον χωρίς σημασία αντίθετα με τον εύγευστον καρπόν της. Θεωρείται κατηραμένον από του παραδείσου, ότε ο Αδάμ για να καλύψει τη γύμνια του μετά το αμάρτημα του ενεδύθη με φύλλα συκής, ήτοι τα εχρησί-